

Дело C-110/24

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

9 февруари 2024 г.

Запитваща юрисдикция:

Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana
(Испания)

Дата на акта за преюдициално запитване:

24 януари 2024 г.

Ищец:

Sindicat de Treballadores i Treballadors de les Administracions i els
Serveis Publics (STAS-IV)

Отвeтник:

Valenciana d'Estrategies i Recursos per a la Sostenibilitat
Ambiental, S. A. (VAERSA)

[...]

[Запитваща юрисдикция, страни и производство]

ДОСЕГАШНОТО ПРОИЗВОДСТВО

I. На 13 октомври 2023 г. пред Sala de lo Social del Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (състав по трудови и осигурителни спорове на Висшия съд на автономна област Валенсия, Испания) постъпва колективен иск, предявен от Sindicat de Treballadores y Treballadors de les Administraciones i el Serveis Publics STAS-IV (наричан по-нататък „ищецът“ или „STAS-IV“) срещу дружеството Valenciana d'Estrategies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental, S. A. (наричано по-нататък „VAERSA“ или „отвeтникът“), като, след като излага фактите, STAS-IV иска: „да се установи правото на персонала по биологично разнообразие на отчитане на времето за придвижване със служебно превозно средство от базата до обекта и от обекта, където ежедневно изпълнява задълженията си, до базата, като ефективно работно време, което приключва в 15,00 ч. с предаването на

превозното средство в базата, както и да се осъди VAERSA да се съобрази с това установяване и да понесе всички негови последици“.

В съответствие с исканията в исковата молба като заинтересовани страни са конституирани следните синдикати: Comisiones Obreras del País Valenciano (CCOO PV), Confederació General del Treball del País Valencià i Múrcia (CGT-PV), Unión General de Trabajadores del País Valenciano (UGT PV), Intercomarcal de Trabajadores de Castellón (SIT), Unión Sindical Obrera de la Comunidad Valenciana (USO) и Colectivo de Personal Administrativo y Técnico de VAERSA.

II. [...]

III. [...] [Националното производство]

IV. 1. С разпореждане от 5 декември 2023 г. на страните е предоставен срок от десет дни, за да вземат отношение относно евентуалното отправяне на преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз.

2. Адвокатът на синдиката ищец STAS-IV представя писмено становище, в което изразява несъгласието си да се отправи преюдициално запитване, тъй като съгласно Директива 2003/88/ЕО и тълкуването на Съда следва да се постанови съдебно решение, с което искът да се уважи.

Адвокатът от главната правна служба на Generalitat (автономна област Валенсия) също представя становище, в което изразява несъгласие с отправянето на преюдициално запитване и иска да се постанови съдебно решение, с което да се отхвърли искът, като за целта също се позовава на тълкуването на Директива 2003/88/ЕО и на практиката на Съда.

ФАКТИ И ПРЕДМЕТ НА СПОРА

I. Релевантните факти

Ответникът VAERSA е дружество от сектора на публичните предприятия и фондации на Generalitat Valenciana (автономна област Валенсия), чието правно естество е търговско дружество от предвидените в *седма допълнителна разпоредба във връзка с член 2, параграф 3, буква б) от Ley 1/2015 de la Generalitat, de Hacienda Pública, del Sector Público Instrumental y de Subvenciones* (Закон на Generalitat 1/2015 за публичните финанси, изпълнителните публични структури и субсидиите) от 6 февруари 2015 г. Негов мажоритарен акционер е автономна област Валенсия и то е към Consellería de Agricultura, Desarrollo Rural, Emergencia Climática y Transición Ecológica (Регионално министерство на земеделието, развитието на селските райони, извънредната ситуация в областта на климата и екологичния преход, Испания).

VAERSA има качеството на публично предприятие и техническа служба на администрацията на Generalitat, на различните субекти на местната администрация, както и на субектите от публичния сектор към всеки от тях, който притежава качеството на възлагащ орган, и изпълнява възложеното му оперативно управление в съответствие с проектите, докладите или други технически документи.

Считано от 1 януари 2018 г., VAERSA се присъединява като страна по II convenio colectivo del personal al servicio de la administración autonómica (II колективен трудов договор на служителите и работниците в администрацията на автономната област).

С решение на Direcció General de Medio Natural y de Evaluación Ambiental (Генерална дирекция „Околна среда и екологична оценка“) са одобрени инвестиции за подобряване на зоните от европейската екологична мрежа „Натура 2000“ на автономна област Валенсия 2022—2025 г., като в съответствие с техническите спецификации изпълнението е възложено на VAERSA.

Дейността по възложената структурна задача предполага извършването на дейности в областта на околната среда на цялата територия на автономна област Валенсия.

Персоналът, засегнат от колективния иск, е фигуриращият в щатното разписание на VAERSA като персонал по биологично разнообразие, наричан преди „персонал по микрорезервати“, а понастоящем „персонал към мрежата „Натура 2000“.

За изпълнението на дейността си VAERSA разполага с 15 сформирани областни бригади: 6 от които са във Валенсия, 4 в Аликанте и 5 в Кастельон, със състав, разпределение по области и изходен пункт, както следва:

- Бригада Аликанте Север, с изходен пункт Алкой, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Аликанте Юг, с изходен пункт Санта Фас, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Аликанте Хавеа, с изходен пункт Хавеа, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Аликанте Ориуела, с изходен пункт Ориуела, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Кастельон Север, с изходен пункт Вистабела, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.

- Бригада Кастильон Форкал, с изходен пункт Форкал, състояща се от 1 бригадир и 2 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Аликанте Пенискола, с изходен пункт Пенискола, състояща се от 1 бригадир и 2 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Кастильон Юг, с изходен пункт VAERSA Castellón, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Кастильон Алтура, с изходен пункт Алтура, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Валенсия Север, с изходен пункт CIEF Quart de Poblet, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Валенсия Юг, с изходен пункт Гандиа, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Валенсия Онтениенте, с изходен пункт Онтениенте, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Валенсия Рекена, с изходен пункт Рекена, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Валенсия Айора, с изходен пункт Айора, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.
- Бригада Валенсия Арас де лос Олмос, с изходен пункт Арас де лос Олмос, състояща се от 1 бригадир и 3 специалисти по микрорезервати.

VAERSA разполага и с областен координиращ бригадир и отговорник на равнище „автономна област“.

Всеки месец бригадирите се уведомяват чрез съобщения по WhatsApp за месечните работни графици по области, бригади и конкретно работно време, като се посочва точното местоположение на обектите, работата за изпълнение от всяка бригада и останалите технически аспекти.

Работниците пътуват със собствени превозни средства от домовете си до предварително определения от VAERSA изходен пункт, наричан „базата“, в който трябва да бъдат в 8,00 ч. Оттам те пътуват до обекта с осигурено от VAERSA превозно средство, което се управлява от работник на VAERSA и се натоварва с необходимите материали за изпълнение на работата. В 15 ч. приключва работата на обекта и работниците пътуват със служебното превозно средство до базата, а оттам се връщат в домовете си.

В трудовите договори за извършване на определена работа, сключени между VAERSA и работниците, които работят в микрорезерватите, е включена следната клауза: „Работният ден започва от пристигането на работника в

микрорезервата и приключва на мястото на оставяне на служебното превозно средство. Придвижването се извършва със служебно превозно средство. Времето, прекарано в пътуване, на отиване и връщане, не се отчита като ефективно работно време. Това трудово обстоятелство е отчетено посредством определената за работника специална добавка към заплатата“.

В протокола на преговорната комисия на VAERSA от 15 юни 2018 г. се посочва следното: „Дирекцията представи за обсъждане въпроса за отчитане на 50 % от времето за придвижване на персонала без работно място като действително работно време (както вече е направено при определена група работници)“.

От началото на изпълнението на възложеното оперативное управление по биологично разнообразие VAERSA отчита като ефективно работно време на персонала по биологично разнообразие ежедневното придвижване до обекта от изходния пункт или базата, но не и ежедневното придвижване от обекта до изходния пункт или базата в края на работния ден.

II. Предмет на спора

Синдикатът ищец иска да се установи правото на персонала по биологично разнообразие на отчитане на времето, прекарано в придвижване със служебното превозно средство от базата до обекта (в началото на работния ден) и от обекта до базата (в края на работния ден) като ефективно работно време, което приключва в 15 ч. в базата.

МОТИВИ

I. Компетентност на Съда на Европейския съюз

Съгласно член 19, параграф 3, буква б) от Договора за Европейския съюз (ОВ С 115, 2008 г., стр. 13), член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ОВ С 115, 2008 г., стр. 47) и член 4 bis от Ley Orgánica del Poder Judicial (Устройствен закон за съдебната власт), Съдът на Европейския съюз е компетентен да се произнася преюдициално относно тълкуването на правото на Европейския съюз и валидността на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза.

II. Приложими разпоредби от националното право и от правото на Съюза

a) Испанското право

Испанското законодателство урежда работното време в членове 34—38 от *Estatuto de los Trabajadores (Статут на работниците)*, одобрен с Real Decreto Legislativo 2/2015 (Кралски законодателен декрет 2/2015) от 23 октомври 2015 г. (BOE № 255 от 24 октомври 2015 г.).

[...] [Национална правна уредба, неприложима в настоящия случай]

Разпоредбата, която е приложима към предмета на настоящия спор, е член 34, параграфи 1, 3 и 5 от Статута на работниците, които гласят следното: „1. Продължителността на работния ден се уговаря в колективните трудови договори или в индивидуални трудови договори.

Максималната продължителност при нормално работно време е 40 часа ефективна работа седмично, изчислени на средногодишна база.

[...]

3. От края на работния ден до началото на следващия работен ден трябва да има най-малко 12 часа.

Нормалните часове ефективен труд не могат да надвишават девет часа дневно, освен ако колективен трудов договор или, при липсата на такъв — споразумение, сключено между предприятието и представителите на работниците, предвижда друго разпределение на дневното работно време, но винаги при спазване на междудневната почивка.

[...]

5. Работното време се изчислява по такъв начин, че както в началото, така и в края на работния ден работникът да се намира на работното си място“.

б) Правото на Европейския съюз:

Основната правна уредба се съдържа в Директива 2003/88/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 година относно някои аспекти на организацията на работното време (ОВ L 299, 2003 г., стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 3), от която могат да се посочат следните разпоредби във връзка с предмета на настоящото производство:

Член 1, параграф 1, който гласи: „Настоящата директива определя минималните изисквания за безопасност и здраве при организацията на работното време“.

Член 1, параграф 2, който предвижда, че директивата се прилага за: „а) минималната продължителност на междудневната почивка, междуседмичната почивка и годишния отпуск, на почивките в работно време и максималната продължителност на седмично работно време; и [...] за всички сектори на дейност, както обществени, така и частни, по смисъла на член 2 от Директива 89/391/ЕИО, без да се засягат разпоредбите на членове 14, 17, 18 и 19 от настоящата директива“.

Член 2, който съдържа определенията. По-специално:

Точка 1, която определя работното време като: „всеки период, през който работникът работи на разположение на работодателя и изпълнява своята дейност или задължения, в съответствие с националното законодателство и/или практика“.

Точка 2, която определя почивката като: „всеки период, който не е работно време“.

III. Релевантна практика на Sala IV del Tribunal Supremo de España (четвърто отделение на Върховен съд, Испания)

В решение на Tribunal Supremo 605/2020 от 7 юли 2020 г., ЖАЛБА 208/2018 (ECLI:ES:TS:2020:23309), с цитиране на практиката, установена с решение на Съда от 10 септември 2015 г. (C-266/14), се посочва, че работно време означава „всеки период, през който работникът е на работа на разположение на работодателя и изпълнява своята дейност или задължения в съответствие с националното законодателство и/или практика, и че това понятие трябва да се разбира в отграничение от почивката, като двете взаимно се изключват“, и се приема, че в разглеждания случай, в който дейността на предприятието се състои в инсталиране, поддръжка и ремонт на асансьори, която може да се извършва само в дома на клиентите му, придвижването, което работниците трябва да извършват от домовете си до община Еибар и община Сан Себастиан, е работно време. Tribunal Supremo приема, че: „щом като придвижването до дома на клиента е съществено за извършването на дейността на предприятието, което не би могло да инсталира, поддържа или ремонтира асансьори, ако работниците му не се придвижват заедно с необходимите материали и инструменти до дома на клиента (със съответното включване на тези услуги във фактурата), ясно е, че това придвижване трябва да се счита за работно време“.

В същия смисъл е решение на Tribunal Supremo 617/2021 от 9 юни 2021 г., жалба 27/2020 (ECLI:ES:TS:2021:2419) във връзка със случай, в който в определен момент предприятието решава, че работният ден на техниците на място или външните монтажници вече няма да започва и приключва на работното място както до момента, а ще започва в 8 ч. в дома на първия клиент и ще приключва в 17 ч. в дома на последния клиент.

За сметка на това, с решение на Tribunal Supremo 784/2019 от 19 ноември 2019 г., жалба 1249/2017 (ECLI:ES:TS:2019:3880), се отхвърля колективен иск за отчитане като работно време на времето, прекарано от пожарникарите на летището в придвижване от сградата за техническо обслужване — технически блок — до парка, в който се извършва смяната на колегите. Tribunal Supremo посочва, че: „[...] през времето на пътуване от т.нар. „технически блок“ до Parque SSEI (парк на аварийно-спасителната и противопожарна служба) работникът всъщност не е на разположение на работодателя, а осъществява подготвителна дейност, която е аналогична на придвижването от съблекалнята на предприятието до работното място.

Обстоятелството, че от съображения за безопасност първо трябва да се премине през техническия блок и да се използва магнитна карта за достъп, не означава, че работното време е започнало да тече. През това време работникът не трябва да изпълнява своята дейност, нито може да му се възлага работа, която не попада в служебните му задължения“.

IV. Твърдения на страните по делото

а) Твърдения на синдиката ищец, към които се присъединяват останалите синдикати, явили се в съдебното заседание:

Според ищеца придвижването, което трябва да извършват работниците от базата до обекта (в началото на работния ден) и от обекта до базата (в края на работния ден), трябва да се отчита като работно време, тъй като то е неразделна част от дейността на предприятието и е присъщо на изпълнението на работата, като се има предвид, че се извършва със служебно превозно средство и през това време работниците са на разположение на предприятието.

Той добавя, че не е ясно защо предприятието счита за работно време придвижването от базата до обекта, но не и придвижването в обратната посока от обекта до базата в края на работния ден.

б) Твърдения на предприятието:

То оспорва иска, като посочва, че *член 2 от Директива 2003/88/ЕО* установява тясно понятие за работно време, състоящо се от три елемента, които трябва да са налице едновременно: работникът да присъства физически на работното място, да бъде на разположение на работодателя по негово нареждане и да изпълнява активно задълженията си. Според него в настоящия случай тези обстоятелства не са налице, тъй като по време на придвижването работниците не са „потенциално“ обвързани с работата, тъй като от тях не се изисква да работят.

V. Причини, поради които се отправя преюдициалното запитване, и становище на Sala de lo Social del Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (състав по трудови и осигурителни спорове на Вишния съд на автономна област Валенсия)

а) Причини, поради които се отправя преюдициалното запитване

Въпросът, който се отправя в настоящия случай, е правен по същество, тъй като страните не спорят относно фактическото положение в основата на спора.

Както е посочено по-горе, става въпрос за това да се установи дали времето, което работниците прекарват в придвижване със служебно превозно средство от микрорезервата или обекта, в който извършват работата си, до

определената от предприятието база, трябва да се отчита като работно време по смисъла на член 34, параграф 5 от Статута на работниците и в съответствие с понятието за работно време по член 2, точка 1 от Директива 2003/88/ЕО, като се има предвид, че предприятието счита за работно време същото придвижване, което се извършва в началото на работния ден.

Причините, поради които се отправя преюдициалното запитване до Съда, са следните:

- 1) до този момент, изглежда, испанският Tribunal Supremo или Съдът на Европейския съюз не се е произнасял относно положение като разглежданото в главното производство;
- 2) от отговора на този въпрос — който би могъл да се пренесе и в други сектори на дейност — зависи уважаването на колективния иск, предявен от Sindicat de Treballadores i Treballadors de les Administraciones i el Serveis Publics STAS-IV срещу VAERSA.
- 3) отговорът на този въпрос, даден от Sala de lo Social (състав по трудови и осигурителни спорове) в две производства по общия ред, образувани по въззивни жалби на работници на VAERSA, е противоречив, въпреки че се основава на една и съща практика на Съда, установена с решение от 10 септември 2015 г. (C-266/14), Тусо (ECLI:EU:C:2015:578), и с решение от 21 февруари 2018 г. (C-518/15) (ECLI:EU:C:2018:82), в които са установени следните критерии за определяне на понятието „работно време“:
 - а) Работно време е „всеки период, през който работникът е на работа на разположение на работодателя и изпълнява своята дейност или задължения в съответствие с националното законодателство и/или практика и че това понятие трябва да се разбира в отграничение от почивката, като двете взаимно се изключват (решения Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437, т. 48; Dellas и др., C-14/04, EU:C:2005:728, т. 42, както и определения Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, т. 24, и Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, т. 42)“.
 - б) Директива 2003/88 „не предвижда междинна категория между периодите на работно време и на почивка (вж. в този смисъл решение Dellas и др., C-14/04, EU:C:2005:728, т. 43, както и определения Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, т. 25 и Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, т. 43)“.
 - в) „Придвижванията на работници, които заемат длъжност като разглежданата в главното производство, за да отидат до определените от техния работодател клиенти, са необходимият инструмент за изпълнението на техническите услуги от тези работници при тези клиенти. Невземането предвид на тези придвижвания би довело до това работодател като Тусо да поиска

единствено времето, прекарано в извършването на дейността по инсталиране и поддръжка на системите за сигурност, да спада към понятието „работно време“ по смисъла на член 2, точка 1 от Директива 2003/88, което би довело до изопачаване на това понятие и би осуетило целта за защита на безопасността и здравето на работниците“.

- г) Решаващ фактор за втория съставен елемент на понятието „работно време“ е „фактът, че работникът е длъжен да присъства физически на определено от работодателя място и да е на негово разположение, за да може в случай на нужда незабавно да извърши необходимите престации (вж. в този смисъл решение *Dellas u др.*, C-14/04, EU:C:2005:728, т. 48, както и определения *Vorel*, C-437/05, EU:C:2007:23, т. 28, и *Grigore*, C-258/10, EU:C:2011:122, т. 63)“.
- д) Сред характеристиките на понятието „работно време“ по смисъла на член 2 от Директива 2003/88 не фигурират работният ритъм или производителността на наетото лице (решение от 1 декември 2005 г., *Dellas u др.*, C-14/04, EU:C:2005:728, т. 43).
- е) Като „работно време“ по смисъла на Директива 2003/88 трябва да се счита само времето, което е реално отделено за изпълнение на задълженията (вж. в този смисъл решение от 9 септември 2003 г., *Jaeger*, C-151/02, EU:C:2003:437, т. 65 и цитираната съдебна практика).

Въз основа на тези критерии запитващата юрисдикция намира за необходимо да се отправи преюдициално запитване, тъй като в настоящото производство е предявен колективен иск, уреден в книга 2, дял II, глава VIII от Ley Reguladora de la Jurisdicción Social (Закон за съдебното производство по трудови и осигурителни спорове), което предполага, че съдебното решение, което ще бъде постановено, ще засегне целия персонал по биологично разнообразие, наричан преди „персонал по микрорезервати“, а впоследствие — „персонал към мрежата „Натура 2000“.

Накрая отправянето на преюдициално запитване е необходимо с оглед на самите становища, представени от синдиката ищец и от Generalitat Valenciana в изпълнение на разпореждането на настоящия състав след провеждането на съдебното заседание, тъй като двете страни стигат до противоречиви изводи, позовавайки се на същата Директива 2003/88/ЕО и на една и съща практика на Съда на Европейския съюз.

б) Становище на запитващата юрисдикция

Както бе посочено по-горе, Sala de lo Social del Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana няма обща позиция по въпроса, който е предмет на настоящия спор, тъй като при тълкуването на една и съща практика на

Съда стига до противоречиви решения при разглеждането на двете въззивни жалби, подадени от работници на VAERSA, които работят в микрорезерватите в рамките на възложеното оперативно управление на мрежата „Натура 2000“.

В решение 2696/2021 от 21 септември 2021 г. (въззивна жалба 2966/2020) са отхвърлени исканията на двама работници, тъй като „през времето на пътуване със служебното превозно средство към базата от обекта те не са на разположение на работодателя и не могат да изпълняват задълженията си. Извършва се дейност по придвижване“.

В решение 3555/2021 от 3 декември 2021 г. (въззивна жалба 581/2021) обаче се стига до противоположно решение, тъй като: „Следователно става въпрос за придвижване, неразделна част от дейността на предприятието и присъщо на изпълнението на работата, което се извършва със служебно превозно средство с място на тръгване и пристигане обектите на предприятието в горския разсадник на Generalitat Valenciana, намиращи се в Санта Фас. Ако в началото на всеки работен ден работникът трябва да отиде в базата, да вземе превозно средство и да пътува до обекта, а в края на работния ден трябва да си тръгне от обекта и да остави превозното средство в базата, следва да се приеме, че придвижването от базата до обекта и обратно е работно време, тъй като през този период работникът е на разположение на предприятието и следва да се счита, че „работи“ по смисъла на член 2, точка 1 от Директива 2003/88“.

Съмненията възникват, тъй като макар да е вярно, че по време на придвижването от обекта до базата работниците не изпълняват задълженията си, те не могат и да разполагат свободно с времето си, тъй като придвижването се извършва задължително със служебно превозно средство в предварително определен час и по установено от предприятието разписание.

VI. Преюдициалният въпрос, който се отправя до Съда на Европейския съюз

[...]

До Съда на Европейския съюз се отправя следният преюдициален въпрос: Трябва ли член 2 от Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 година относно някои аспекти на организацията на работното време да се тълкува в смисъл, че времето, прекарано в придвижване, което работниците извършват със служебно превозно средство в началото и в края на работния ден от базата до микрорезервата или обекта, в който изпълняват задълженията си, и от него до базата, представлява „работно време“ по смисъла на определението на това понятие, дадено в член 2 от тази директива?

[...] [заключителни процесуални формулировки]